

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

ב"ה. פעיה"ק ירות"ו

לאהוביי,

תלמידיי היקרים המקשיבים לקולי,
שומעי לקחי, וכן לרבים השואלים,
ה' עליהם יחיו

לערב בזה כל נגיעות אישיות. אלמלא אותה קנאה שאין לה שייכות וקשר לקנאת סופרים המרבה חכמה – כאשר כותב הטורים חש על בשרו בימים ההם, כבן לווייתו של הרה"ח רבי יהודה פלדי ז"ל – לא היינו היום עדים לסידור אלפי חופות לעיני השמש בין בני ובנות ברית עם מי שאינם בני ובנות ברית רח"ל.

ושומו שמים! עד היום לא נשמעו מפייהם שום ביטויי חרטה, הודאה על האמת ובקשת סליחה מנשיא דורנו, על דרך מה שאמרו שבטי י-ה "אבל אשמים אנחנו וגו'".

בטוחני שאלוקי ישראל, אלוקי האמת, לא ייתן בשום פנים לזייף את ההיסטוריה של עמינו ולכסות על מעשים רבים, בחיוב או בשלילה, שנעשו בשעתו במטרה להשתיק את קול ה' החוצב להבות אש מתוך דאגת אמת לשלמות הנצחית של עם הקודש.

אולי חרגנו מעצם הנושא לו הוקדשו הדברים וגלשנו לנושא אחר, אולם בנפש כותב הטורים נשארה צלקת עמוקה שאינה נותנת מנוחה, ואינה מניחה בשום פנים להתאפק ולהבליג על דבר שרבים כבר השלימו עמו רח"ל.

ועתה לענייננו. בטרם ניכנס לעצם הדיון בנושא הנידון, עולה בי הרצון ללבן כמה נקודות צדדיות, השייכות גם הן לתחום ההלכה עצמה. הנה, מהמפורסמות הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל אשר "אין משיבין את הארי לאחר מיתה". המקור לזה הוא בגיטין פג, א שאמרו שם: "לאחר פטירתו של רבי אליעזר, נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו" [הכוונה לנאמר שם במשנה הראשונה באותו פרק פב, א: "המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, רבי אליעזר מתיר וכו'"]. ושם בהמשך: "אמר להם רבי יהושע, אין משיבין את הארי לאחר מיתה".

והנה האמת היא שלא מצאתי שכלל זה מעוגן בהלכה, וכמדומה גם שמאמר זה אין לו חבר בש"ס, ויש צד של היגיון לומר שסברה זו לבדה אינה מספקת כדי להכריע כדברי הארי לאחר מותו, למרות

שלום רב ורוב ברכות!

אשתקד השמיע אחד מגדולי הרבנים הספרדים דברים נגד המנהג של הדלקת נר שבת קודש בברכה ע"י אישה ובתה בבית אחד, וכן תקף את עצם המנהג להתחיל בזה מגיל שלוש, כשהוא מדגיש שהרבי זיע"א נשיא דורנו חולק כביכול על זקנו בעל התניא זיע"א. הוא גם הביע התנגדות לכך שבנות ספרדיות, גם אלה המתחנכות בחב"ד, ידליקו נר שבת קודש. והנה, אחרי לבטים רבים, ולאחר שחזרתי על כל הצדדים, כולל שיקולי תועלת ובחינת הדרך בזה, האם זה בגדר של דרכי נועם ונתיבות שלום המאפיינים את דרכי התורה ובייחוד את הדרכות נשיא דורנו, החלטתי לכתוב את השורות הבאות, כדי שלא להשאיר דלת פתוחה עבור חלשי אופי והרפויים באמונת חכמים, שעלולים לפרש את השתיקה כהודאה ח"ו וח"ו, וכדי להצדיק את הצדיק דמעיקרא. ובפרט שאנו תלמידיו והוא מורנו ומאורנו.

ובמיוחד לאחר שלפי מה ששמעתי הושמעו בזה דברים בסגנון של זלזול בכבודו של אביר הרועים, מי שזכה להיות מנהיג דורנו בכל נושאי היהדות בכל קצווי תבל, וכל שהאמת היא נר לרגלו, קיבל את דבריו בקבלת עול ובהרכנת הראש.

ובהקשר זה, כותב הטורים מסתפק בהעלאת אחת הנקודות הכואבות והמכאיבות והנוגעות לציפור נשמתו של עמנו – אותה פרצה איומה ונוראה, שלחפתנו ובושתנו יצאה מציון, זאת הפרצה בחומת ייחודו של עם הקודש המפורסמת בשם חוק "מיהו יהודי" [והגיעו בעצמכם: לא מיהו פולני ומיהו ליטאי, לא מיהו אשכנזי ומיהו ספרדי, מיהו תימני ומיהו עדני וכו' וכו', אלא מיהו יהודי!] כמה טוב היה אם אלה המכונים בשם גדולי ישראל היו נענים לקריאת כ"ק רבנו נשיאנו תקף בתחילת הפרצה, והיו מתלכדים כחומת אש בארץ ובתפוצות לסתום את הפרצה, מבלי

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

הערות והשיב על כך – כפי שאומנם קרה, כאשר יבואר להלן.

וגם אם משום טעם כמוס, איזה שלא יהיה, המשיב לא פנה ישירות אליו וגם לא בירר אם התייחס להערות, הרי היו וישנם מבין הסרים למשמעתו כמה וכמה רבנים וגדולי תורה, והיה יכול לברר את העניין אצלם. ומספיק להזכיר אחד מהם והוא הגאון החר"ף רבי ברוך נאה זצ"ל, בעל "גמרא שלמה", שהעתיק הוראה זו בלוח כולל חב"ד, המיוסד על הלוח שערך אביו הגאון הנודע בשערים הגרא"ח זצ"ל בעל "קצות השולחן" ואבי ה"שיעורים". וגדולה הפליאה על זאת, מדוע לא בחר בדרך פשוטה זו, שהיא בכלל דרכי נועם ונתיבות שלום שבתורתנו הק'.

כאן המקום גם להעיר לרבים, על דרך חדשה של פסיקה ברבים ובציבור שאינה מעוגנת ברוח ובדרכי ישראל סבא, ומיום עמדי על דעתי זכורני אשר גדולי ישראל נזהרו מזה מאוד.

ועובדא ידענא משנות הנעורים, אשר בשכונתנו – שכונת בית ישראל – היו אמורים הנכרים לספק קרח ליהודים בר"ה שחל להיות ביום חמישי, באופן שהיו מנועים ממלאכה שלושה ימים. ואחד הצורבים המצוינים הפציר בגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל, מחבר ספר "משנת גרשון", שהיה אחד מרבני השכונה, שיצא בפסק לאסור זאת בנימוק שזה בגדר קבלנות של נכרי בביתו של ישראל שדינה נפסק בשו"ע הל' שבת (או"ח סי' רמד) לאיסור. השיב לו רבי גרשון זצ"ל: "ומה יהיה הסוף? אני אצא באיסור, ורבה של ירושלים הרב פרנק יצא בהיתר! איזה פנים יהיו לי?" ולכן ביקש ממני ומאחי הג"ר לוי יצחק שליט"א ללכת לביתו של הגרצ"פ פרנק זצ"ל, ולשאול אותו בשמו כדברים האלה: "האם הרב יודע שיביאו לשכונות היהודיות קרח ביום טוב?". והיה אם יענה בחיוב, עלינו לשאול אותו האם זה מותר. והיה אם יאמר שכן, ביקש אותנו לשאול ממנו בשמו: והרי זה בגדר קבלנות של נכרי בביתו של ישראל!

ואכן, ביקרנו אצל הרב פראנק זצ"ל וכששאלנו את השאלה האחרונה, השיב בבת שחוק מלאת חכמה

שיש קושיות חזקות נגדו¹. שהרי על רבי מאיר אמרו עירובין יד, ב: "אמר רב אחא בר חנינא, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור ומראה לו פנים". ומפרש רש"י בד"ה על סוף דעתו: "לא יכלו להבין באיזה דבריו נכונים, ובאיזה אין דבריו נכונים, שהיה נותן דעת מיושב והגון על אין הלכה כהלכה".

והנה, גם מבלי ליכנס לעומק הפשט בדברי רש"י אלו, הרי מובן שכשרבי מאיר הכריע לאיזה צד שהוא, הרי כך הייתה מסקנתו ולא היו אלה סתם דברי חידוד (על דרך סומכוס, להלן שם בסוגיא). ומאחר שלא היו בדורו כמותו, לכאורה היו צריכים לקבוע הלכה כדבריו. אלא מזה רואים שמכיוון שביורר ההלכה נמסר לתנאים (ולחכמי ישראל), זה דבר שנתון לשיקול דעתם ע"פ סברתם. וממילא, מאחר שהם לא עמדו על סוף דעתו, הם אינם יכולים ואינם רשאים לפסוק כמותו. וכך זה גם בנושא דידן, שעל אף שהוא לאחר מיתה ואין באפשרות החכם לענות על הפרכות של חכמי ישראל שלאחריו, בכל זאת לא נפסוק כמותו, מאחר שדעתו לא נתבררה בדעת החכמים שלאחריו.

ומכל מקום, אין בהתנהגות הזאת של להשיב את הארי לאחר וכו' משום עליית ריח טוב וכו' וכו', ובפרט לאחר שמוזכר בגמרא שאין משיבין וכו'. מה גם שהמדובר בנידון דידן כששניהם חיו ביחד בעולם אחד, היינו המשיב והחכם שמשיבים עליו, ובקלות ממש היה סיפק בידו של המשיב להפנות את השגותיו ישירות לכתובתו של מי שאליו מכוונים ההשגות, וכידוע הוא היה מוכן ופנוי לענות לשאלות שהגיעו אליו מכל קצווי תבל, ולכן מאוד מתמיה ומפליא משום מה המתין המשיב עד עכשיו.

ויתרה מזו: הרי היה לו להמשיב להתעניין ולברר אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו התייחס בעצמו לאותן

1) אבל מהעובדה שדברי רבי אליעזר בניטין עס זצ"ל הקיזר לא נקבעו להלכה, אין להביא ראיה לכך שאין בסכנת "אין משיבין את הארי" וכו' כדי לפסוק כדברי החכם לאחר מיתה, שהרי עס יש כמה סיבות אחרות שלא לפסוק כדברי אליעזר: (א) משום שהוא יחיד נגד חכמים החולקים עליו. (ב) הרי רבי אליעזר שמוחי הוא (וראה מחלוקת רש"י ותוס' בפירוש שמוחי).

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

כשהדברים נאמרים לפני פשוטי עם. ובוודאי שלא להביע זאת באופן שכבודם של גדולי ישראל, ארזי הלבנון ואבירי האמונה, יזולזל ח"ו וח"ו (וראה מדרש שמואל כ"ח). ובפרט כשמדובר בראשונים כמלאכים, מאורי הדורות, יסודי ועמודי הפסיקה בישראל כמו נושאי כלי השו"ע.

ועתה יקיריי, אצטט לכם את דברי קדשו של כ"ק רבנו הגדול נשיא דורנו זיע"א בעניין זה, וזה לשון קדשו בשיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 299 ואילך, וכאן תורגם מאידיש ללה"ק):

"בנוגע למבצע נרות שבת קודש, הרי גם כאן הזמן להזכיר בנוגע לאלה השואלים איך נכונים הדברים על פי נגלה.

בנוגע לעצמי, אינני זקוק לקושיא גדולה יותר ע"פ נגלה מאשר זאת שאדמו"ר הזקן כותב בפשטות בקונטרס אחרון (סימן רסג, קו"א ה) שמספיק אם דלוק נר אחד בכל הבית כולו, ואומר שזוהי משנה מפורשת (שבת פרק ב' משנה ז'): "הדליקו את הנר" – לשון יחיד, אפילו לא שתי נרות כנגד זכור ושמור, והוא מחלק במפורש שזה לא דומה לנר חנוכה. כמה קושיות שישאלו לאיש חב"ד (חב"דניק) – הוא אינו זקוק לקושיא גדולה יותר מזאת, והרי הוא לא כותב זאת בדרך של שקלא וטריא, אלא בתור פסק דין.

אולם מאידך, אינני זקוק לראיה גדולה יותר שאכן צריך לעשות כן, מזאת שרואים מעשה בפועל של מנהג בית הרב, שבנות קטנות משהגיעו לחינוך היו מתחילות להדליק נרות שבת. והרי הכוונה הייתה להודיע זאת ושזה יתפשט, ושיאירו בכל מקום שהוא.

ואין הפירוש – אפילו לדעת השיטות האחרות – שיש כאן עניין לחדש עניינים חדשים, וממילא נשאלת שאלה איך באים לשנות ממנהג אבותיהם. אלא אדרבה: זה היה מנהג אבותיהם. אלא שמצד המלחמה, ואחר כך מצד כמה סיבות, עם הבלבולים ובגלות אחר גלות, היו דברים שלא היה אפשרי לבצע בפועל, והיו מרוצים אם היה להם נר אחד או

ופיקחות: נכון כך מבואר בהלכות שבת, אבל אנחנו דנים פה בהלכות יום טוב, וביום טוב זה אחרת².

מחיוכו היה משמע אשר באם השאלה לא היתה מופנית אל הדר"ג זצ"ל ובשם הרב לפידות זצ"ל, לא היינו זוכים למענה, משום שמעולם לא היה זה מדרכי רבנים ופוסקי הלכות לנמק את הפסקים בפני כל מי ומי, מטעמים מובנים, ועוד כדלהלן.

והנה, בהנוגע לאמירת דברים לפני פשוטי עם ועמי הארץ, מצינו בגמרא מנחות צט, ב: "אמר רב אמי, מדבריו של רבי יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפיו. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית, קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ". ושם ברש"י: "שלא יאמר בקריאת שמע סגי, ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה". משמע מזה שיש להיזהר מאמירת דברים שעלולים להתפרש ע"י עמי הארץ שלא כהוגן³.

וגם אם נלמד זכות ונאמר שבזמננו, מחמת התפתחות התקשורת, דווקא בדרך זו אפשר להרביץ תורה והלכה בשופי, באופן שבזמן חכמינו לא הייתה האפשרות הזאת, והתועלת בזה היא רבה, וגם אולי רוב המתאספים אינם עמי הארץ, וכדאי הוא רווח וחשוב זה למרות חשש ההפסד וכו' וכו' – הרי בכל זאת, אין ספק שעדיין זה מחייב זהירות יתרה, ובפרט

(2) הגר"פ זצ"ל לא הראה אז את המקור בה' יו"ט, ולכאורה כוונתו הייתה על דרך המצואר בהקדמת הפרמ"ג בפתיחה לה' יו"ט פרק ג, שכותב בסעיף ג' להחיר בעניין אמירה לגוי בדבר שהוא עלמו שבות מלכנו. ואולי הבאת הקרח לא הייתה קשורה אלא באיסור דרבנו, וההיתר הוא משום שמחת יו"ט. ואם שדברי הפרמ"ג עלמו גם טעונים הרבה ביאור, אולם לא כאלו המקום להאריך בזה. או אולי הייתה סברתו לגבי קבלנות של נכרי צביתו של ישראל שניתן לומר שזה פעמיים שבות לאמירה לנכרי: אמירה לנכרי היא שבות, והרי גם הקבלנות עלמה מותרת, ואינה בגדר אמירה ממש, רק שהיא צביתו של ישראל ואין כאלו המקום להאריך בזה.

(3) מובן שגם לפי רבא שאמר גם ש"מורה לאמרו בפני עם הארץ", הוא רק משום שראה בזה תועלות (כלפירש רש"י גם בד"ה מורה לאומרו, עיי"ש). וכן הוא לגבי מה שאמרו חולין טו, א': "כי מורי להו רב לתלמידיה, מורי להו כרבי מאיר. וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה" (לגבי המבטל בשבת קרבי מאיר מקל ורבי יהודה מחמיר). וראה גם בדיני הלכה ואין מורין כן (שבת יב, ז וברש"י גם, וככ"מ, וברש"י בי"ה כט, ז).

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

וכעין דוגמא לדבר: האם יעלה על הדעת שרבני הספרדים, כמו הגאונים הצדיקים רבי עזרא עטייה ורבי יהודה צדקה וכו' זצ"ל, חלקו על מרן המחבר זי"ע, עמוד ההוראה שכל בית ישראל נשען עליו, בזה שספרי הסת"ם שלהם היו בכתב וועליש שלא כמבואר בבית-יוסף (או"ח סימן לב, בשם הברוך שאמר) שהוא כמו שהאשכנזים כותבים?! (האמת היא שאינני יודע איך באמת התפתחו כך הדברים, ואולי יש שכתבו על זה. ועל כל פנים זה לא הגיע לידי) הרי הדבר פשוט שהם המשיכו לנהוג במסורת אבותיהם, ולא שהם בדקו את הדברים והתכוונו לחלוק על מאורן של ישראל. ואדרבה: מכאן יכולים ללמוד על גודל ותוקף כוחם של המנהג והמסורת בישראל.

ויתרה מזו: גם גדולי האחרונים (כמו הנוב"י והצ"צ) נהגו לצרף את המנהג בתור סניף של היתר, על צורת אות השונה מדיוקי ה"בית יוסף", כשהיא דומה במקצת לכתב. ובמקרה שלנו זה עדיף יותר, שהרי הכוונה היא לומר שכ"ק אדמו"ר הזקן עצמו לא נהג כפי שפסק בקונטרס אחרון. הרי זה ממש כמו ההלכות שבסידורו הסותרות את פסקיו בשו"ע שלו, שהפירוש בזה הוא שרבנו הזקן חזר בעצמו מפסקים אלה. אלא שמשום מה המנהג בהדלקת נרות שבת קודש לא נרשם בכתב אלא נשאר במסורת במשפחה. ועל דרך הקשר של תפילין ש"י בנוסח רבנו הזקן שלא נרשם, ורק נשארה מסורת (וכמדומה שהראשון שצייר והסביר אותה הוא בעל "בית רבי").

וכמדומה גם כן שיש כמה וכמה דברים שמנהגנו דלא כמבואר בשו"ע אדמו"ר הזקן, בברכת אבלים, בציעת הפת ובברכת הנהנין, כמו שיש כמה וכמה דברים שהעולם לא נהגו לפי גמרות מפורשות ופסקים ברורים והסתפקו באמירה שהעולם לא נהגו כן.

ולעצם הדבר – האם שייך שמישהו ממשיכיו של כ"ק רבנו הזקן יחלוק עליו – האמת היא שכמעט לא נמצא כדבר הזה, חוץ ממה שהנהיג כ"ק אדמו"ר הצ"צ לברך שהחיינו בפורים בבוקר על קריאת המגילה (כשיטת המגיד משנה החולק על הרמב"ם בפ"א מהלכות מגילה ה"א), ולא כמו שפסק רבנו הזקן בסידורו שהיא משנה אחרונה שלו (וראה גם בפסקי דינים להצמח צדק, או"ח סימן שיט, בדין בורר, שנוטה להחמיר יותר מרבנו הזקן בהוצאת זבוב

שנים, ואחר כך (מצד סיבות שונות ומשונות) לא חזרו למנהגם הראשון.

ומהיכן יודעים שאכן כן היה? – זאת רואים מכל חוג וחוג, בין חסידים ובין לא חסידים, ובין ליטאים. ביררו בנוגע לאדמו"ר הזקן וביתו – ויודעים דבר ברור כנ"ל. ביררו בנוגע לאדמו"רים בפולין, מתחיל מהשפ"א שמקובל אשר הנהגתו הייתה תואמת לגמרי על פי נגלה וספריו בנגלה נלמדים בכל סוגי הישיבות, בין בישיבות "חסידיות" ובין בישיבות "לא חסידיות", ויודעים מפי אלה שעשו זאת בעצמן – ששם הייתה ההנהגה בפועל שהבנות התחילו להדליק לפני שהן נהיו בנות מצווה, וזה לא נעשה על דעת עצמן, אלא משום שהאבא והסבא ציוו עליהן לעשות זאת".

וראה שם בהמשך השיחה הקדושה מה שהביא שכך הוא מנהג אדמו"רי גליציה, בעלו ובאבוב, ושכך כותב בעל ערוך השולחן במפורש (סי' רסג סעיף ז'), ושכך היה נהוג, ונהוג גם כיום, בבית בריסק וכן בכמה קהילות באשכנז שהדליקו לפני בת מצווה ובברכה, ובאותו חדר שהאימה הדליקה. וראה שם את כל דבריו הקדושים, ועיקרם שאם יבררו אצל האימא והסבתא וכו', ימצאו שבשנים כתיקונן כך היה נהוג תמיד בכל החוגים בישראל, להוציא כשהיו סיבות צדדיות, כמו בשעת הסכנה או כשלא היה די כסף לקניית נרות, שאז הדליקו רק נר אחד בבית.

[כותב הטורים ביקר גם בחצר טשרנוביל – רחמסטרביקה אצל הרה"ק רבי יוחנן זצ"ל, ואמר לנו שבקרב המשפחה שלהם נהגו הבנות הבני הבית להדליק נרות שבת יחד. אלא ששם זה היה נהוג רק מבת מצוה].

ועתה, תלמידי וידידי, לאור כל האמור בשיחה הנ"ל, האם אפשר להתבטא בזה שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חלק על זקנו כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע? או היעלה על דעת מישהו שרבנו הק' אינו נאמן ח"ו וח"ו להעיד בזה איך היה מנהג בית הרב?! והרי בנוסף למה ששמע מכ"ק חמיו זי"ע ומאביו הדגול נ"ע, הרי גיסתו הרבנית שיינא הי"ד – אחות הרבנית חיה מושקא נ"ע – לא הייתה נשואה לאחר נישואיו של רבנו הק', והיו יכולים לראות כיצד היא נוהגת!

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

הש"ס בכל מקום להשתמש בזה, כי אם במקרה שאנו סגורים מכל צד ורק באין ברירה אומרים תירוץ זה. וקל וחומר אצל רבותינו הקדושים נבג"מ שידועה התבטלותו של כל נשיא ונשיא בפני קודמיו.

ועכ"פ, גם במקרה שמחמת הצורך מתרצים כן, לא מצינו לכאורה בשום מקום שתהיה ההלכה כרב מחמת כוחו זה שהוא כתנא. שהרי הוא לא מוזכר במשנה ובברייתא ואינו שוה לכל התנאים וכשאמוראים באים לחלוק על רב, פשוט שדינו ככל אמורא שהאמוראים יכולים לחלוק עליו.

וכמו בעירובין ג, ב שעם היות שאמרו שם רב תנא ופליג בקשר להמקדיש עבדו וכו'. וכן בבא בתרא מב, א איתא: "וכי תימא רב תנא ופליג". עיין שם שזה לא נשאר במסקנה להלכה, והכוונה שם היא רק שדברי רב לא יהיו מופרכים מעיקרם, אבל לא בנוגע בפסק הלכה. וכן הוא בסנהדרין פג, ב שאע"פ שאמרו רב תנא ופליג, אין פוסקים כמותו אלא כמו המשנה שם. וכן בהא דחולין קכב, ב, פסק הרמב"ם כהמשנה ולא כרב.

והביאור בזה הוא, דהנה כשאמורים בגמרא על אמורא "תיובתא" ממשנה או ברייתא, הרי תמיד יש לפרש זאת בשני פנים: א) זה מוכיח שאין הלכה כמותו, שהרי אין בכוחו לחלוק על תנא. ב) חמור מזה. הכוונה היא לא כל כך בנוגע להלכה, שהרי במחלוקת שונות כשפוסקים כאחת הדיעות, וממילא קובעים את ההלכה שלא כמו הבר פלוגתא, הרי אין האמורא עצמו מופרך ורשאי הוא לסבור כשיטתו. לא כן כשאמוראים חולקים על תנא, הרי הוא עצמו מופרך, כלומר שגם עליו עצמו יש קושיא וסתירה מהמשנה, והוא חייב לבטל את דעתו מפני המשנה.

ולכאורה לפי זה יש לתרץ את הקושיא המוזכרת בכמה מקומות על מה שאמרו בברכות לז, א: "תיובתא דרב ושמואל תיובתא", בגלל הקושיא שהקשו עליהם מהברייתא, ולא מתרצים לגבי רב שהוא תנא ופליג? (וראה שדי חמד כללים אות ר' בכלל ג"ח מה שתירץ, ובכמה מקומות). ולדברינו זה מתורץ בפשטות, משום שגם אליבא דרב תירוץ זה לא יעלה ארוכה לגבי הפסיקה ההלכתית, ולגבי שמואל תישאר הקושיא בכל חומרתה, לא רק בקשר לקביעת ההלכה אלא שדבריו יישארו מופרכים ממש.

מכוס או מקערה מלאה בשבת, אולם לא פסק בזה ברורות. ואולי יש עוד מקומות דומים).

ואכן, הצ"צ כתב שדבריו הם "חולי חולין לגבי דבריו של רבנו הזקן שהם קדשי קדשים", ולמרות שמעיקר הדין יכול תלמיד לחלוק על רבו, אבל ע"פ מה שידוע ממה שנהגו רבותינו הק' בכגון זה, מהווה עובדה זו פליאה גדולה בעינינו, אנ"ש חסידי חב"ד. ולולא דמסתפינא – ובאמת מי אני וכו', ובפרט אם ידוע הפכו או שמבואר באיזשהו מקום הפכו – הייתי מהין להעלות אל דעתי שאולי הייתה זאת הוראה בחשאי וכד' של כ"ק רבנו הזקן לתלמידו ונכדו כ"ק אדמו"ר הצ"צ, אלא שהוא בעצמו לא מלאו לבו לשנות, וע"ד הידוע שכ"ק רבנו הזקן אמר בזקנותו שהוא רכש אמון גדול מדי בבעל המג"א.

(ונהייתי, כאשר בתוך כדי כתיבת הדברים, העירו לי משיחת קודש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, בה מבואר שגם למעשה נוטה הצמח צדק בשאלת אמירת "שהחינו" ביום הפורים לדעתו הגדולה של אדמו"ר הזקן. מה גם שבאופן עקרוני קשה לקבל שהצמח צדק חלק על רבנו הזקן).

אולם ברור שאין להקיש מעניין שהחינו בפורים לענייננו. שכן במקרה זה, הרי ראו במפורש אצל הצ"צ שינוי מעשה והנהגה אחרת מכפי שראו אצל רבנו הזקן נ"ע, והייתה זו הוראה מפורשת לרבים, שהרי הדבר היה בפרסום ובבית-המדרש שלו. ואילו בנוגע להדלקת הנר, גם אם מבואר בקו"א האמור שרבנו הזקן שולל את ההדלקה בברכה בחדר אחד, הרי המנהג למעשה בבית הרב, החל מרבנו הזקן, היה שכן היו מדליקים ולא ראו שום שינוי בזה בקשר למעשה רב. ובכלל, אפילו אם יהיו הוכחות איזה שהן שבנוגע לפורים באמת חלק הצ"צ על רבנו הזקן, בוודאי היה בזה משום חריגה וחדוש, ופשוט שגם לפי זה באמת ההלכה כהצ"צ שהוא הבתראי, אבל במקום שזה לא ברור, בוודאי יש לנקוט בפשטות שאף אחד מממשיכיו של רבנו הזקן נ"ע לא חלק עליו.

ועל-דרך משל, מזה שאמרו בגמרא עירובין ג, ב. גיטין ח, ב. ב"ב מב, א. חולין קכב, ב. ועוד) על רב שהוא תנא ופליג. והרי פשוט שזאת אינה העדיפות הראשונה ליישב סתירה שבין רב לתנא, ואין כן סדר

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

וכן יש להזכיר את התקופה שהשפעת הקבלה של האר"י החלה לחדור ע"י גוריו לרבים מישראל בארץ ובחו"ל, ואח"כ בהשפעת הגדולים שלאחריהם, ובקרב חכמי הספרדים בלט מהם קדוש ה' מרן החיד"א, ועד לדורותינו אלה ע"י הבן איש חי והכף החיים. האם עלה על דעת מישהו שאסור לשנות? והרי כמה וכמה דברים שמרן הבית יוסף שלל, כמו ברכת הגותן ליעף כוח, מנהג כפרות ועוד דברים שהתפשטו בקרב הספרדים, ולא עלה על דעתם של גדולי ישראל בדורם שאסור לשנות וכו' וכו'.

וכן היו בארצות המזרח שהמתיישבים הראשונים היו אשכנזים, כמו בארץ המערב מרוקו שעד היום נשארו אצלם הרבה עקבות ממנהג אשכנז, כמו הס"ת, וכמדומה ברכה על הלל בר"ח וחיה"מ פסח ואיסור קטניות בפסח. האם יעלה על הדעת שיהודי מרוקו חייבים לברר את ייחוסם, ואם יתברר למישהו שהוא מגזע יהודי אשכנזי יתחייב לחזור לנהוג כמנהגם, כאילו מדובר בשני עמים ושתי תורות? פשוט שלא.

ולרווחא דמילתא וכדמות ראייה – בדרך אפשר – יש להזכיר את הגמרא בעירובין ו, ב: "תניא לעולם הלכה כבית הלל, והרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה, כדברי בית הלל עושה. מקולי בית שמאי ומקולי בית הלל, עליו הכתוב אומר: הכסיל בחושך הולך. אלא אי כבית שמאי – כקוליהון וכחומריהון". ובגמרא שם: "הא גופא קשיא, אמרת לעולם הלכה כבית הלל, והדר אמרת הרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה. לא קשיא, כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול" (עיי' ברש"י שם יג, ב שיצתה בתקול ואמרה הלכה כבית הלל, וראה שם בגמרא עוד תירוצים).

ומתחילה נבאר ונמצא את תירוץ זה. במבט ראשון, הנה נראה מהסברת הברייתא, שלפי תירוץ זה עולה בפשטות דבר שלכאורה כבר היה לעולמים – חלוקת העם לשני בתי מדרשות ועמודי פסיקה בהלכה, שעל כך התבטאו חכמינו ז"ל ש"נעשית תורה כשתי תורות" (סוטה מז, ב, סנהדרין פח, א). ונתחלקו אז לשתי כיתות, מהם נהגו כבית שמאי

ולכן, לא מצא התלמוד צורך מיוחד לתרץ את זה שרב תנא ופליג, מאחר שלגבי קביעת ההלכה זה לא ישנה גם אליבא דרב.

ועתה אולי כדאי להרחיב את היריעה ולדון בנושא ילדי הספרדים ועדות המזרח, שכל חזרתם ליהדות או לתורה ומצוות הייתה בבתי חינוך של חסידי חב"ד. וגם לגבי אנשים מבוגרים שחפצים להתנהג כאחת העדות האחרות, כמו אשכנזי שרצה להתחיל להתנהג ולקבל על עצמו את מנהג הספרדים ופסקיהם או להפך. האם זה מופרך מעיקרו או לא.

ובכן, נתחיל במעשה רב, הנהגת גאוני ישראל, קדושי עליון ומצוקי ארץ בדורות שלפנינו. הנה כל בני אירופה המזרחית עד למורנו הבעש"ט נ"ע נהגו בכל מכל כל לפי מנהגי אשכנז, כמו בנוסח התפילה ומנהגי ביהכ"נ. וכשהופיע כ"ק רבנו הבעש"ט נ"ע בשיטתו החדשה, שיטת החסידות, נקבצו לבית מדרשו רבים מגדולי הדור, צדיקים הקרויים בפי החסידים החבריא קדישא, בהם גדולי המקובלים, וכולם כאחד התחילו להתפלל בנוסח ספרד והחלו לנהוג גם בהרבה ממנהגי הספרדים. הוסיפו בזה כיתות שונות מהחסידים שעלו לארץ הקודש, שקיבלו עליהם עוד הנהגות ספרדיות שהיו נהוגות לפי פסקי מרן הבית יוסף זי"ע. הנהגה זו כללה אנשים נשים וטף מעדת החסידים, וכן זה המשיך אצל הרב המגיד ממעזריטש ואח"כ נתפשט המנהג אצל כל השושלות מתלמידי הבעש"ט לדורותיהם. ולא שמענו מיום היותנו שמישהו ימחה על כך. וק"ו שזה לא נשמע מפיהם של חכמי הספרדים שיתנגדו לאותם אשכנזים ששינו מסורת אבותם בכיוון ובנטייה למנהגי הספרדים, או לפחות להודיע לאשכנזים את אשר עליהם לעשות בתור יוצאי ארצות אשכנז⁴.

(4) וזה קרוב למה שאמרו ביצמות יג, ב במשנה: לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מצית הלל ולא בית הלל מצית שמאי. וברש"י שם: אעפ"י שבני הצרה שנתייבמו כשיטת בית שמאי ממזרים הם לבית הלל וכו', לפי שהיו מודיעים להם אותן הבאים מן הצרות ופורקים. ויתירה מזו בתוספתא, הובאה שם בגמרא יד, ב: אע"פ שחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות וכו' לא נמנעו בית שמאי לישא נשים מצית הלל וכו', ללמדך שחביבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שאמר זכריה ה, יט האמת והשלום אהבו. אולם לאמיתו של דבר, גם שם אין הכוונה שכל אחד היה מטיף

מוסר למי שהוא שייך לכל השני ואינו מקפיד על החומרות שלו, אלא שכל כל היה מסייע לכל השני שלא ייכשל בחומרותיו הוא, מחמת חוסר ידיעה.

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

הרי תורה היא וללמוד אני צריך. והעיקר – שבדרך זו אנו פותחים מבוא להבנת מעשה רב של חכמי הקבלה וחכמי החסידות וחכמי הספרדים, שבכמה דברים לא נהגו כה"מחבר" הנקרא בפיהם בשם "מרן", שהוא והרמ"א הם רבותיהם של כל ישראל. וראה איך התייחסו המשנה למלך והפרי חדש וכל גדולי הספרדים, כולל השד"ח, לדברי מור"ם במקום שלא חלק על המחבר, ודייקו בלשונו כמו בלשון הגמרא, וכן לאידך מוצאים בנו"כ של השו"ע שדייקו חכמי אשכנז הגאונים הקדושים בדברי המחבר זי"ע.

אבל האמת היא שלענייננו לא כ"כ חשוב פירושו. שהרי גם אליבא דתוספות שאין הכוונה דווקא לב"ש וב"ה כי אם לכל בעלי מחלוקת וכו' ומה שנקטו ב"ש וב"ה, הכוונה לדוגמה של מחלוקת תנאים – אבל עם כל זה, מעצם הלשון המובאת כאן שכל הרוצה לעשות כב"ש או כב"ה עושה, משמע שגם מי ששייך לב"ש או לב"ה רשאי לעבור על דעתם ולקבל את פסיקת בית המדרש השני, לפני שהוכרעה הלכה לכל בית ישראל ע"פ בת הקול שהלכה כבית הלל.

וגם שורת הדין והסברה נותנת שמי שמאזנה סיבה שלא תהיה נהג כאחד מבתי המדרש, זה מחייב את יוצאי חלציו לנהוג כמותו דווקא, עד סוף כל הדורות. וכמו שהוכחנו למעלה ממעשה רב בדורות האחרונים. ואפילו את"ל שאין לאדם לשנות ממנהג אבותיו בזה, עם כל הדוחק בזה, שונה הדבר לגבי בני ובנות ישראל שכל עיקר יהדותם ינקו ממוסדות קודש, שמי יודע איך היו נראים לולא חינוכם במוסד זה או זה. וכן אלו שזיקתם לתורה ולמצוה היא בזכות המוסדות, בוודאי שזה אינו נופל ממי שקיבל את חינוכו התורני ע"י אביו ואמו. ואדרבא: אינו נראה שיהיה מותר או צריך לשנות ממנהגו כפי שחינכוהו.

ובפרט שאנו חיים כבר יותר משני דורות שהיו קיימים מוסדות ציבור משותפים לילדים יוצאי אשכנז עם ילדי יוצאי ספרד (והרבה ברכה הייתה בזה בלי שום ספק לקרב לבבות התלמידים זה לזה) וכיוצא בזה. ולא שמענו מעולם שמישהו ימחה על כך. ובפרט ילדי חב"ד, שיש להם אילן גדול, עמוד התורה ועמוד הקדושה שנשא על שכמו ועל כתפיו את כל היהדות, הלוא הוא כ"ק אדמו"ר זיע"א, ואלפי חניכי חב"ד היו מגיעים להיכלו והיו מתפללים נוסח חב"ד ונהגו

ומהם כבית הלל. ולכאורה יש לפרש את הכוונה בזה שהיו מהם שקיבלו את פסקי בית שמאי והיו מהם שקיבלו את פסקי בית הלל. ומשמע שלפני הכרעת בת הקול, היה רשאי כל אחד לעבור מסמכות אחת לסמכות השנייה, היינו מבית שמאי לבית הלל או להפך, וכמדומה שכך היא ריהטת פשטות הלשון שבגמרא. ולולא דמסתפינא, הייתי מרחיק לכת ואומר שהאמור שם בנוגע לבית שמאי ובית הלל, מדובר בעיקר לגבי אדם מישראל שאינו מסוגל ואין בכוחו להכריע בעצמו בכל מחלוקת ומחלוקת עם מי הצדק לדעתו, בשונה מתנאים גדולים שבוודאי היו רשאים ויכולים להכריע בעצמם, והמדובר בקבלת סמכות פסיקה של אחד מבתי המדרש.

[אלא שבוודאי יש לזה השלכה לגבי נקיטת עמדה סותרת בכל הלכה, וזה בוודאי כולל גם את מי שהוא בר סמכא שגם הוא אינו יכול לנקוט חומרת שתי שיטות הסותרות אחת את השנייה, כאשר יובא להלן בהמשך. ולהעיר בזה מתוס' ישנים ד"ה הכסיל בחושך הולך, אם זה שייך גם במקום שיש לו ספק להלכה ומחמיר כשניהם עיי"ש, שפשוט בזה שלא, והרי כל השו"ע מלא במקרים כמו אלה שמחמירים כמו שתי הדיעות].

וממילא בדרך זו מתורצת שם קושיית התוס' ו, ב בד"ה ומי עבדינן כתרי חומרי עיי"ש שהקשו איך עלה על דעת המקשן לומר שמשום שהלכה כמ"ד אחד במקום אחד, אסור לפסוק בשום מקום שלא כמותו? ולדברינו מיושב, דבשתי חומרות של שני מאן דאומרים רגילים, כשאין קשורות בסברא אחת בשנייה, אמנם ניתן לעשות את חומרות שני הצדדים. אבל בשני צדדים של שתי סמכויות, אם האדם מקבל על עצמו סמכות אחת הרי סמכות זו מחייבת בשני הכיוונים, גם לחומרא וגם לקולא, גם כשאין ביניהם סתירה.

והנה אף כי מי הוא זה אשר ערב לבו להציע פירוש אחר בסוגיא מאשר זה של התוספות⁵, הרי משום כך נזהרנו בלשונו ואמרנו: כדמות ראייה. ובאמת צריך עיון בפירושים של ראשונים אחרים שטרם מצאתי אם דיברו בזה, אבל איך שלא יהיה,

5) ובפרט שכן מצאנו גם כש"י בסוגיא דר"ה יד, ב. כש"י ד"ה והכרעה, בזה שרבי עקיבא נהג שני עיטורים באתרוג וכו'.

תשובה בדבר הדלקת נש"ק לנשים שאינן נשואות

למעלה למי שהתחיל בזה, מי שהיה דורש טוב לכל זרעו, הלוא הוא הממשיך הפנימי של תורת הבעש"ט בדורנו, כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל.

עם כל זה, אני מוצא לנחוץ להזכיר את דברי רש"י הנוראים בפרק ע בתהילים על הפסוק למנצח לדוד להזכיר: "במדרש תהילים איתא, משל למלך שכעס על צאנו וסתר את הדיר, והוציא את הצאן ואת הרועה. אחר זמן החזיר את הצאן ובנה את הדיר ולא הזכיר את הרועה, אמר הרועה: הרי הצאן מוחזר והדיר בנוי ואני איני נזכר. כך למעלה מן הענין נאמר: כי אלקים ישיע ציון וגו' ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הדיר בנויה והצאן כנוס והרועה זה דוד לא נזכר, לכך נאמר לדוד להזכיר אלקים להצילני".

ויהי רצון שתתגלה לעינינו ולעיני כל ישראל ולעיני כל בשר ההשקעה שהשקיע נשיא דורנו לקירוב הגאולה, ובקרוב ממש נזכה, כלשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בשיחה הנ"ל, "שזה יתפשט באופן דמוסיף והולך ואור, וכל וחד יוסיף דוקא מדעת עצמו, ואחר כך כל הנרות יצטרפו לאבוקה גדולה, ומהאבוקה תיעשה המדורה הגדולה שתשרוף את השיריים האחרונים של כותלי הגלות, ויהיה אור היום, "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם" אלא "והיה לך ה' לאור עולם", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש".

שמואל אלעזר היילפרין

רב שכונת בית ישראל ירות"ו
ויו"ר איגוד צאצאי רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע

במנהגי חב"ד, והיו קושרים על ידם ומניחים על קרקפתם תפילין מהודרות של חב"ד ולא היה פוצה פה ומצפצף. ויש להם אילן גדול לסמוך עליו ונתקיימה בהם הבטחת המשנה בפרקי אבות מצוה גורת מצוה, וזכו להעמיד בתים גדולים בישראל עם דורות ישרים מבורכים.

לא נגעתי כאן כמו אחרים בעצם הוויכוח ההלכתי, משום שאיני רוצה ואיני רואה צורך להיות ולשמש אפילו בחינת יהודה ועוד לקרא לכ"ק קודש הקודשים, מופת דורות האחרונים, רבנו הגדול בעל התניא והשו"ע נבג"מ זי"ע.

ס

תוך כדי כתיבה קלטו אוזניי שמועות טובות על התפשטות "מבצע נש"ק", פרי יוזמתו של נשיא דורנו שהאיר לארץ ולדרים עליה ביום מנוחה ושמחה באור ליהודים, גם לחוגים חרדיים אחרים. ומורגשת בהם מין חרטה עמוקה על שעשרות שנים לא עלתה על דעתם להצטרף לקריאתו הק' של כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל, ובייחוד לאחר ניסיון של פעילות קצרת זמן, כבר נוכחו לדעת איך הם קוטפים פירות בלתי צפויים מראש. וכן קמו בתקופה האחרונה יזמות חדשות לכתיבת ספרי תורה כלליים ולחזק בקרב קהילות ישראל את האמונה האיתנה בביאת המשיח ובציפייה לישועה.

ועל זכה יש לברך ברכת יישר כח מקרב ולב עמוק, ואמרו חכמים: גדולים צדיקים וכו', וטוב מאוחר מלוא כלום, ובוודאי גורמים בזה נחת רוח

ס